

Lunds universitet

Socialhögskolan

SOL 066 Socialt arbete med inriktning mot kulturmöten och integration

Vårterminen 2002

KULTURMÖTEN SÖKES!

Författare: Hanna Bonnedal

Handledare: Torbjörn Hjort

Abstract

The object of this essay was to examine the concept of culture and cross culture encounters by studying the group meetings for immigrants at IM, The Swedish Organisation for Individual Relief, in Lund through a cross cultural perspective.

The framing questions were:

- How can the concept of culture and cross cultural encounters be comprehended and defined?
- What does culture and cross cultural encounters signify for the participants of the group meetings.
- What impact does culture and cross cultural encounters have on the group meetings.

I have tried to outline the discussion on the idea of culture. Through interviews with the participants of the different group meetings on their experiences and views I have found that their perspective in many ways corresponded to what has been said on the subject in the outlined discussion but that culture was not a significant issue at the meetings. Instead the participants emphasised the necessity of learning Swedish and meeting with people regardless of cultural background.

Innehållsförteckning	sid
Förord	2
1. Inledning	3
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Metod och urval	4
Avgränsningar	4
Centrala begrepp	4
Studiens uppläggning	5
Resultatets tillförlitlighet	5
Urval	6
Analys och transkribering av intervjuer	6
Källkritik	7
Etiska överväganden	7
1.4 Fortsatt framställning	7
2. Teorier kring kultur och kulturmöten	8
2.1 Forskningsområdet	8
Aktuell forskning	8
Historisk tillbakablick	9
2.2 Kultur	9
Att definiera kultur	10
Essentialism och konstruktivism	10
Kultur och etnicitet	11
2.3 Kulturmöten	12
Kulturmöten och identitet	12
Etnocentrism och kulturrelativism	13
Att försöka förstå olika kulturer	13
Kommunikation	14
3. Resultatredovisning	15
3.1 IM:s verksamhet i Lund	15
3.2 Gruppverksamheten	16
Social svenska	16
Faddergruppen	17
Nätverket	18
Faddrarna/ de frivilliga	18
3.3 Tankar och upplevelser kring kultur och kulturmötet	18
Kultur	19
Analys	20
Kulturmöten och kulturkrockar	20
Analys	22
Kultur och kulturmötets roll i grupperna	23
Analys	24
3.4 Slutdiskussion	25
4. Källförteckning	27
4.1 Referenser	27
4.2 Övriga källor	28
Bilaga 1: Intervjumall	29
Bilaga 2: Observationsmall	30

Förord

Ett stort tack riktas här till alla personer på IM som deltagit i intervjuer och som på annat sätt möjliggjort arbetet med den här uppsatsen. Att få tillfälle att möta Er och ta del av era erfarenheter har varit både roligt och intressant. Ett tack riktas även till handledaren Torbjörn Hjort för goda råd och till Sara Svensson för konstruktiv kritik.

God läsning!

1. INLEDNING

1.1 Problemformulering

Kulturnätter, kulturprogram, kulturministrar, kulturhus, kulturföreningar, invandrarkultur, ungdomskultur, odlingskultur, finkultur, populärkultur och bakteriekultur. Nästan överallt står begreppet kultur att finna, men vad är det egentligen? Många av oss tänker kanske på etnicitet och främmande kulturer, på att resa utomlands och upptäcka att allt inte är likadant som hemma, där människor äter, klär sig och betar sig annorlunda. Sen är det även något annat som skiljer sig, som inte riktigt går att sätta fingret på, men som känns, något som vi också ibland kallar kultur.

När globaliseringen diskuteras hävdar en del att världen krymper, inte bara att det är lättare att kommunicera och resa men också att de kulturella skillnaderna mellan människor minskar genom kulturell likriktning. Vissa vill hindra denna likriktning och kämpar för att bevara olika kulturer. Varför upplevs kultur som så viktigt och vad betyder den för oss?

Det pratas också om att vi lever i det mångkulturella samhället, ett samhälle där många olika kulturer existerar sida vid sida. Det medför att vi ständigt kommer i kontakt med andra kulturer. Hur påverkar det oss och vad händer egentligen när människor från olika kulturer möts?

I stället för kulturmöten talas det ibland om kulturkrockar i en negativ bemärkelse, som något som kan uppfattas som ett samhällsproblem. Det händer att kultur också får tjäna som förklaring till olika samhällsproblem när det egentligen kanske handlar om sociala villkor. Vårt synsätt styr i mångt och mycket hur vi bemöter människor. Därför tycker jag att det är viktigt att vi försöker förstå och klargöra begrepp som kultur och kulturmöte, i synnerhet inom socialt arbete där de används flitigt.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka innebörden av begreppen kultur och kulturmöte genom att studera IM:s (Individuell Människohjälp) verksamhet för invandrare i Lund ur ett kulturmötesperspektiv.

De frågeställningar jag utgår ifrån är:

- Hur kan begreppen kultur och kulturmöte förstås och definieras?
- Vad betyder kultur och kulturmöten för gruppdeltagarna?
- Vilken betydelse har kultur och kulturmöten för gruppverksamheten?

1.3 Metod och urval

Avgränsningar

Jag har valt att studera kultur och kulturmöten som begrepp och fenomen i stället för problem. Vidare kommer jag att anlägga ett individperspektiv snarare än ett samhällsperspektiv, men jag kommer även att diskutera kultur och kulturmöten på en generell nivå. För att kunna studera fenomenet kulturmöte har jag tittat närmare på IM:s gruppverksamhet för invandrare i Lund som jag förmodade erbjöd en möjlighet för människor från olika kulturell bakgrund att mötas en organiserad form.

Centrala begrepp

Utöver begrepp som kultur, kulturmöte och etnicitet som kommer att diskuteras i den vidare framställningen utgör ordet invandrare ett centralt begrepp. Ordet är omdiskuterat och har i dagligt tal ofta en oklar betydelse. Eftersom det förekommer i litteraturen jag hänvisar till och används inom organisationen jag studerat har jag valt att ändå använda mig av det. I Invandrapolitiska kommitténs huvudbetänkande (SOU 1996a:55) begränsas begreppet till att gälla för nyinflyttade personer som varit i landet kortare tid än fem år. Jag kommer att använda begreppet i enlighet med denna definition. I viss mån kommer jag att tala om invandrare och svenskar som skilda grupper för att belysa vissa likheter och olikheter även om de inte utgör några homogena grupper i fråga om kultur.

Studiens uppläggning

För att undersöka området har jag använt mig av ett induktivt arbetssätt (Halvorsen 1992). Genom att göra kvalitativa intervjuer har jag försökt nå förståelse av deltagarnas upplevelser av kultur och kulturmöten. Jag har valt att använda mig av flera olika intervjuformer: enskilt, i par samt gruppintervju. Intervjuerna gjordes i form av samtal utan frågeformulär däremot har jag utgått från samma riktlinjer i alla intervjuer när jag ställt frågor (bilaga 1). Gruppintervjun gjordes i syfte att belysa ämnet i en diskussion. Där har deltagarna i större utsträckning påverkat inriktningen på diskussionen även om jag också här styrt samtalet med hjälp av vissa frågor. Vidare har jag använt mig av observation och litteraturstudier. På detta sätt har jag försökt att göra en form av triangulering för att ringa in ämnesområdet (Halvorsen 1992). Min roll som observatör har varit deltagande. Jag var noga med att klargöra för deltagarna att jag var där i syfte att skriva en uppsats om kulturmöten. För att smälta in så mycket som möjligt försökte jag ändå att delta på samma sätt som alla andra. Jag tog därför del i diskussionerna och förde inga anteckningar under tiden. Detta gjordes istället efteråt. Samtidigt försökte jag att hålla en låg profil och inte styra samtalen i någon riktning. Något observationsformulär användes inte utan jag utgick ifrån ett antal områden jag valt att observera (bilaga 2).

Resultatets tillförlitlighet

Angående empirins validitet har jag i enlighet med uppsatsens syfte och frågeställningar undersökt hur deltagarna ser på kultur och kulturmöten samt vilken betydelse kultur och kulturmöten har för verksamheten. Däremot bör empirins reliabilitet beaktas. Att min närvaro som observatör till viss del påverkat gruppens aktiviteter tror jag är ofrånkomligt. Närvaron har inte heller enbart påverkat verksamheten i gruppen utan har även präglat mitt eget perspektiv. Det har gjort det svårare att hålla ett så objektivt förhållningssätt som möjligt samtidigt som det ökat min förståelse för kulturmötet som sker i grupperna och gett mig ett inifrånperspektiv. Vidare kan språksvårigheter ha haft inverkan på resultatet. Flera av de personer jag intervjuat har inte svenska som modersmål. Det går inte att utesluta att det i vissa fall kan det ha brustit i förståelsen mellan oss. Den främsta anledningen att vissa intervjuer gjordes parvis var att öka den språkliga förståelsen. Det är möjligt att intervjupersonerna kan ha påverkat varandras svar.

Urval

Jag har valt att fokusera på en frivilligorganisations verksamhet och inte på socialtjänsten vilket skulle kunna förväntas då detta är en uppsats i ämnet socialt arbete. Detta val gjordes eftersom det var mötet mellan människor från olika kulturer som jag ville undersöka och inte mötet mellan människor i rollen av socialsekreterare och klient. Utöver de två grupper där jag valde att göra intervjuer finns ytterligare en grupp som jag av praktiska skäl, bland annat att den var nystartad, inte har gjort några intervjuer. Det finns andra organisationer i Lund som har verksamhet för invandrare till exempel Röda Korsets Internationella huset. Deras verksamhet sker dock inte i samma gruppform som inom IM. Nästan alla intervjuer har gjorts i IM:s lokaler eftersom jag bedömde det som en trygg och välkänd miljö för intervjupersonerna. Det föreföll också praktiskt att kunna göra intervjuerna i anslutning till den tid då grupperna träffades. I ett fall skedde intervjun i mitt hem på förslag av intervjupersonerna.

Jag har intervjuat frivilligsamordnaren på IM och sex deltagare i gruppen *Social svenska* varav fyra är kvinnor med utomnordisk härkomst. Utav dessa gjordes två intervjuer individuellt och två intervjuades tillsammans. De två kvinnliga svenska deltagarna intervjuades individuellt. Vidare gjordes en gruppintervju i *Faddergruppen* där sju personer deltog. Av dessa var fem av utomnordisk härkomst och två var svenskar. Kortare individuella intervjuer gjordes också med sex av deltagarna i gruppintervjun. Den sjunde deltagaren hade redan intervjuats i samband med *Social svenska*. Slutligen gjordes en parintervju med en svensk och en kurdisk kvinna som haft kontakt via *Nätverket*. Jag har försökt att göra intervjuer med så många deltagare som möjligt eftersom deltagarantalet inte varit så stort. Två svenska kvinnor tackade nej till att delta och uppgav att de inte hade tid vilket jag tror är riktigt då jag i övrigt fick intrycket av att de var positiva till undersökningen.

Analys och transkribering av intervjuer

Vid alla intervjutillfällen förutom det första med frivilligsamordnaren har jag använt diktafon. Transkribering har skett genom att jag skrivit ut intervjuerna mer eller mindre i sin helhet varefter jag har jämfört materialet med observationsanteckningar och andra källor. Då det inte är de enskildas upplevelser som står i fokus i den kommande analysen har jag valt att presentera intervjumaterialet i form av en sammanställning där även observationerna ingår.

Källkritik

Den litteratur jag använt mig av utgörs i första hand av läroböcker och sammanställningar där flera författare bidragit med artiklar. Fördelen med den här typen av litteratur är att det ger en övergripande bild av ämnesområdet. En nackdel är att jag inte har utgått ifrån vissa forskares eget material varför innehållet kan ha varit något förenklat. Samtidigt har jag inte för avsikt att redogöra för enskilda forskares teorier utan jag vill snarare redogöra för den allmänna diskursen kring ämnet. Det material jag fått från IM i form av informationsfoldrar har jag använt med försiktighet då dess objektivitet skulle kunna ifrågasättas.

Etiska överväganden

När jag vände mig till IM med en förfrågan om studera verksamheten och intervjua gruppdeltagare berättades att gruppdeltagarna tidigare ställt sig tveksamma till att delta i intervjuer då en reporter från tidningen varit där. För att inte störa IM:s verksamhet ville jag inte att någon skulle uppleva det som tvingande att delta i en intervju. När jag väl var där visade det sig att de flesta deltagare ställde sig positiva till undersökningen. Jag har valt att inte namnge någon av de intervjuade och allt inspelat material är raderat. Däremot finns det en risk att vissa identiteter kan urskiljas ur sammanställningen av andra gruppdeltagare eftersom antalet intervjuade personer är begränsat.

1.4 Fortsatt framställning

Avhandlingen av ämnet inleds av en teoridel som först ger en bild av forskningsområdet både ur ett aktuellt och ur ett historiskt perspektiv. Därefter presenteras olika definitioner av kulturbegreppet där essentialism och konstruktivism lyfts fram som två olika perspektiv varpå kulturbegreppets koppling till etnicitet aktualiseras. Under rubriken kulturmöte redogör jag sedan för förhållandet mellan kultur och identitet samt vilken roll individens kulturbundna värderingar spelar i mötet med en kultur som skiljer sig från den egna. Viktiga aspekter i det här sammanhanget är etnocentrism och kulturrelativism. Slutligen presenteras kommunikationen som en faktor vilken inverkar på kulturmötet.

Den empiriska delen som sedan följer utgörs först av en övergripande beskrivning av IM:s verksamhet varpå de gruppverksamheter jag valt att studera presenteras närmare. Sedan redogörs för deltagarnas syn på kultur och kulturmöten samt vilken betydelse kultur och kulturmöten har i grupperna i tre olika avsnitt. Vart och ett av dessa avsnitt följs av en analysdel där jag knyter an till teorier och begrepp som tidigare presenterats. Uppsatsen avslutas med en slutdiskussion där uppsatsens innehåll summeras och jag ger uttryck för mina egna åsikter.

2. TEORIER KRING KULTUR OCH KULTURMÖTEN

2.1 Forskningsområdet

Det finns en mängd olika sätt att se på begreppen kultur och kulturmöten. Här kommer jag att presentera ett axplock av de teorier och perspektiv som figurerar i litteraturen som kan hjälpa oss att ringa in och förstå kulturbegreppet.

Aktuell forskning

Begreppet kultur spelar en viktig roll inom flera olika ämnesområden som sociologi, antropologi och etnologi. Det senaste område där kulturbegreppet är synnerligen aktuellt är IMER-forskningen. IMER står för Internationell migration och etniska relationer. Där aktualiseras kulturbegreppet främst i samband med forskning kring invandring och integration. Den forskning som finns kring kulturmöten fokuserar i stor utsträckning på kulturmöten som sker bland annat inom sjukvården, i skolan eller i arbetslivet. Vidare sker forskning med fokus på kulturen hos vissa grupper, till exempel ungdomskultur. Kulturmötesbegreppet förekommer också i diverse "handböcker" om kulturell kompetens som beskriver hur man ökar sin förståelse för andra kulturer samt tar upp olika problem som kan uppstå. Kulturmöte associeras då ofta med begreppet kulturkrock eller kulturchock. Kultur är inget nytt begrepp och jag vill därför även göra en liten historisk tillbakablick på synen på kultur som också har viss betydelse för hur begreppet används idag.

Historisk tillbakablick

Kulturforskningen, som från början var nära förknippad med antropologin, blev institutionaliserad under slutet av 1800-talet och har sedan dess befunnit sig i konstant förändring. Sedan Darwin 1871 föreslog att människan härstammade från naturen och tillkommit genom evolutionen liksom allt annat levande på jorden kom kulturen att anses vara det som skilde människorna från andra arter. Således ansågs det bara finnas en kultur. Skillnader i människors sätt att leva förklarades med att kulturen var olika långt utvecklad i olika samhällen. Det fanns en idé om den europeiska civilisationen som idealet. Detta är någonting som präglat den europeiska inställningen till utvecklingsländer i modern tid. Mot slutet av 1800-talet började kulturforskare dra slutsatsen att de samhällen som ansågs mindre civiliserade snarare hade en annorlunda kultur än en lägre kultur. Kultur blev då inte längre något enhetligt för mänskligheten utan något som skilde människor åt. Inom dagens kulturforskning betraktas kulturerna inte längre som avskilda men det är något som fortfarande präglar debatten t ex när globalisering diskuteras. Genom att psykologin och psykoanalysen utvecklades började kulturforskare studera förhållandet mellan kulturen och människans karaktär och under Andra världskriget och början av det Kalla kriget var det populärt att, särskilt i USA, tala om nationalkaraktärer. Människan beskrevs som så starkt präglad av sin kulturella bakgrund att hon inte kunde ställa sig utanför den och leva sig in i en annan kultur. Det har påverkat synen på integration av invandrare idag (Knudsen och Wilken, 1997).

2.2 Kultur

Att definiera kultur

Vilken betydelse läggs då i ordet kultur idag? Det är svårt att besvara då det inte finns något inget allmänt vederlagt kulturbegrepp utan en mängd olika definitioner. Ordet kultur härstammar från latinets ord för odling vilket antyder att kultur är något som är skapat av människan. För begreppets användning inom sociologin gör Anthony Giddens följande beskrivning:

Kultur rymmer de *värderingar* som medlemmar av en viss grupp omhuldar, de *normer* de följer i sitt beteende och de *materiella ting* de producerar. Värden utgörs av abstrakta ideal, medan normer är bestämda principer eller regler som människor förväntas följa. /.../ När vi använder termen kultur till vardags tänker vi ofta på delbetydelsen ”finkultur”, t ex litteratur, musik och konst. När vi använder kulturbegreppet inom samhällsvetenskapen ingår dessa men också många fler företeelser. Kulturen rymmer människors livssätt i ett samhälle, vilket kan skilja sig åt mellan olika grupperingar. Hur man klär sig, vilka seder och bruk man har samt ens arbetslivsmönster, religiösa riter och fritidsvanor ingår i begreppet. Dessutom innefattas även de materiella ting som skapas och som har en innebörd för den grupp det gäller- t ex pilbågar, plogar, fabriker, datorer, bostäder och böcker (Giddens, 1993/1994:104).

Andra hävdar att kultur först och främst inte handlar om olika livsstil utan om olika sätt att varsebli verkligheten (Ahmadi, 1998). I en vid mening kan kultur används som en förklaring till att människor från olika miljöer reagerar och handlar på olika sätt (Johansson, 2000). Kultur sett ut den här synvinkeln leder lätt till frågan: Har inte allt att göra med kultur? Det kan vara svårt att dra gränsen mellan vad som är kulturellt bundet och vad som är allmänmänskligt. Människor, oberoende av kultur, har samma slags känslor och gemensamma behov, både biologiska och sociala. Kulturen styr hur känslor ska uttryckas, vad som är accepterat i olika sammanhang, vad som får en att känna olika saker tillexempel vad som gör en glad eller ledsen. Eftersom uttryckssätten är det vi ser och uppfattar är det lättare att fokusera på kulturella olikheter snarare än allmänmänskliga likheter (Herlitz, 1999).

Även om det ibland ställs likhetstecken mellan kultur och samhälle inom kulturforskningen så talas det idag också om det mångkulturella samhället. Det är ett pluralistiskt synsätt som innebär att alla medlemmar i ett samhälle inte behöver ha samma kultur. Snarare är det så att människor ständigt har tillgång till flera olika kulturella traditioner som är integrerade med varandra (Allwood, 2000).

Essentialism och Konstruktivism

Det finns olika syn på om kultur är något permanent eller föränderligt. Dessa två olika synsätt kan beskrivas som essentialism och konstruktivism vilka jag här kort skall redogöra för. Inom essentialismen hävdas att det finns en identifierbar kulturell identitet gemensam för medlemmar i ett samhälle som är klart avskiljbar och som framstår som en given egenskap eller inre kvalité. Essentialismen beskriver kultur som något stabilt och ogenomträngligt som

är grundläggande för människan och som bygger på en gemensam historia. Kultur är enligt det här perspektivet relaterar ofta till nationalitet eller etnicitet. (Ahmadi, 2000).

Enligt det konstruktivistiska perspektivet är kulturella identiteter något som skapats och omskapas i socialt liv och har en relativ betydelse beroende på sammanhanget. Kulturella identiteter används i konkurrens om makt, privilegier, land och ekonomiska resurser (Ahmadi, 2000; Ehn, 1993). Konstruktivismen skiljer mellan kultur och etnicitet. Kultur beskrivs som ett mänskligt skapelseverk och som är sammanflätat med det sociala. Det ger en dynamisk bild av kultur som kan relateras till andra sociala konstruktioner som kön, klass och identitet (Ålund, 2000).

Vilket synsätt som anläggs när det gäller kulturens föränderlighet har betydelse för hur kulturmöten tolkas. Ett essentialistiskt synsätt innebär att en människa behåller sin kultur som en slags medfödd egenskap oberoende av möten med andra kulturer. Enligt det konstruktivistiska perspektivet framstår kulturen snarare som en process i ständig omvandling. Då är mötet nödvändigt för kulturen eftersom det är i jämförandet som skillnader framträder, skillnader som i sin tur inte behöver vara bestående. Olof Sernhede hänvisar i en artikel till den moderna kulturforskningen som hävdar att "...kultur är per definition möten mellan människor..." (Sernhede, 2000 s 5).

Kultur och etnicitet

Etnicitet och kultur är två begrepp som står nära varandra och ibland kan det vara svårt att göra skillnad. Ibland används orden för samma saker. Vissa hävdar att kultur kan ersätta etnicitetsbegreppet (Sernhede, 2000).

Etnicitet relaterar inte till något enhetligt fenomen. Ordet härstammar från grekiskans *ethos* som betyder folk eller stam. En etnisk grupp är en grupp med gemensamma kännetecken. Etnicitet är kontrastivt, den framträder och befästs i jämförelse med andra grupper (Ehn, 1993). I många definitioner av etnicitet ingår någon av följande aspekter: gemensam religion, kultur, nationellt eller geografiskt ursprung, fysiska kännetecken eller språk (Soydan, 1999).

Etnicitet kan också förstås som sociala konstruktioner som uppkommer i historiska sammanhang för att fylla olika syften (jfr. konstruktivismen). Icke desto mindre är den etniska

identiteten ofta mycket känslomässigt viktig för många människor. Det är svårt att ange några fasta kriterier för att definiera en etnisk grupp. En etnisk grupp behöver inte ha en homogen kultur utan kulturen kan variera inom en och samma etniska grupp (Allwood, 2000). En etnisk grupp identifierar dock ofta sig själv och identifieras likaledes av andra med hänvisning till kulturella särdrag och skillnader (Bjurström, 1998).

Likaväl som att en etnisk gemenskap kan vara baserad på andra särdrag än kultur behöver kultur inte alltid förknippas med etnicitet. Kultur kan även beteckna andra grupper av människor. Det kan lika gärna vara förknippat till klass, kön, ålder, musiksmak, sexualitet, bostadsområde med mera.

2.3 Kulturmöten

Efter att ha diskuterat kulturbegreppets mer generella betydelse ska jag nu fokusera på vad kulturen betyder för människan. Vad betyder den för vilka vi är, hur vi tänker, känner och reagerar och framförallt hur påverkar den oss i mötet med andra människor? Som tidigare nämnts så innebär ju kultur i sig ett möte. Det är den dynamiska synen på kultur som här kommer att ligga till grund för det fortsatta resonemanget.

Kulturmöten och identitet

För att förstå kulturens betydelse i mötet med andra människor bör först klargöras att kultur här betraktas som något inlärt och inte medfött. Vi fostras in i kulturen och den blir en del av vår personlighet. Kulturen blir för oss ett sätt att tolka och uppfatta världen som förs över från generation till generation via socialisationsprocessen (Soydan, 1999). Ofta betraktar människan sin kultur som ett rättesnöre för vad som är mänskligt beteende. Kulturen fungerar som ett slags kollektivt medvetande som inverkar på hur vi agera och styr vilka förväntningar vi har på omgivningen. Det kan beskrivas som en slags kulturell grammatik som vi upplever som självklar och naturlig. Den gör att interaktionen mellan människor flyter smidigt. Det är först då någon bryter mot den tysta överenskommelsen som den blir tydlig. Den kulturella grammatiken är också föränderlig då individen påverkar kulturen samtidigt som den låter sig påverkas av den (Herlitz, 1999).

När en människa kommer till ett för den nytt samhälle kan inte bara de materiella, men även de sociala och psykologiska förutsättningarna ändras. I ett möte mellan en etablerad person i samhället och en person för vilken mycket är nytt och okänt får den nye färre av sina förväntningar bekräftade. Det handlar oftast om förväntningar som inte är medvetandegjorda. Den nye uppfyller kanske inte heller de förväntningar som finns hos de etablerade i samhället. Detta medför att den nye inte blir fullt bekräftad som person. Detta fenomen benämns ibland som kulturchock. Det innebär en utmaning både på gott och ont när människor från olika kulturer möts. Missförstånd kan lätt uppstå samtidigt som det ger en möjlighet till insikt och utveckling eftersom det tydliggör och ifrågasätter de tysta överenskommelser som annars är mer eller mindre omedvetna (Allwood, 2000).

Etnocentrism och kulturrelativism

Individer ingår i grupper och påverkas på olika sätt av hur de blir behandlade av andra. Individens självbild är i stor utsträckning beroende av de grupper som individen tillhör och identifierar sig med. Det finns en förväntan på individen att uppträda i enlighet med gruppens givna värderingar vilket stärker gruppens vi-känsla och sammanhållning. Åtskillnaden mellan *vi* och *dem* visar sig i samhället bland annat genom så kallad etnocentrism vilket innebär att det egna landet eller egna kulturen ställs i centrum och andra länder och kulturer ses som mindre viktiga (Allwood, 2000).

Eftersom det är genom uppfostran som barnet förvärvar kulturell kompetens och lär sig förstå och agera i den omgivning det växer upp i är det inte så konstigt att människor lever med föreställningen att den egna kulturen är den rätta. Att bedöma andra kulturer utifrån ett etnocentriskt perspektiv skapar dock sämre förutsättningar att nå förståelse (Herlitz, 1999). I det kulturrelativistiska synsättet betonas att eftersom all kunskap är avhänglig av vår egen kulturtilhörighet måste vi avstå från att värdera, däremot bör vi erkänna och respektera andra kulturers tänkesätt. Kultur är inget absolut eller oföränderligt och det går att lära sig om en annan kultur genom att försöka införliva dess föreställningsvärld i den egna (Ahmadi, 1998).

Att försöka förstå olika kulturer

En kultur kan förstås på olika nivåer. Det går att tala om en kulturs djup och ytstruktur. På ytan finner vi olika beteenden så som matvanor och kroppsspråk med mera, sådant som vi

ofta lätt kan urskilja, medan djupet innehåller de grundläggande värderingarna utifrån vilka vi tolkar världen. De handlar inte om att ha en speciell nationalitet eller etnicitet utan om att vi varit uppfostrade i en miljö där vissa värden prioriterats före andra (Wellros, 1998; Sjögren, 1998).

Då människor utgår ifrån sig själva när vi reflekterar över andra kulturer lägger vi oftast först märke till skillnader då likheter förefaller oss som naturliga. Även om vi har vår egen kultur som referensram betyder inte detta att vi genast avfärdar kulturella skillnader som orimliga. Ofta kan vi uppskatta andra kulturers sedvänjor även om de inte är de samma som ens egna. Vi kan göra så när det handlar om värderingar som inte intar en central plats i vår egen kultur. Det så kallade perifera värderingarna kan rubbas utan att helhetsbilden av vår egen kultur störs vilket skulle leda till förvirring. Då det gäller de perifera värderingarna kan vi således ställa oss både positiva, negativa och neutrala till företeelser i andra kulturer. Därför är det också viktigt att försöka förstå vad som ligger bakom dessa företeelser innan vi gör en bedömning. När det handlar om centrala, eller grundläggande värderingar uppfattar vi för det mesta andra kulturer som negativa då de inte motsvarar vår egen, annars ifrågasätts den grund vi bygger vår uppfattning om världen och oss själva på. Ur den här synvinkeln är praktiskt taget omöjligt att helt acceptera en annan kultur, särskilt de beteenden och de värderingar som skiljer sig från ens egen kulturs centrala värderingar. Ju mer en person kan acceptera, ju större blir förståelsen och desto lättare blir det att mötas. Här är således det kulturrelativistiska synsättet användbart (Herlitz, 1999).

Kommunikation

Grundläggande för att människor ska kunna mötas är att de kan kommunicera med varandra. Språket, det talade så väl som kroppsspråket, är ofta i sig kulturellt betingat vilket utgör ytterligare ett hinder vid mötet mellan människor med olika kulturell bakgrund. Om vi tolkar symboler på olika sätt och missar nyanser som kan ha stor betydelse för budskapet blir risken att missförstå varandra stor. Kommunikationen är en dynamisk process som inte bara pågår när vi samtalar utan alltid är närvarande. Hela vårt beteende är ständigt föremål för olika tolkningar (Herlitz, 1999). Språket har därmed en inneslutande och en uteslutande funktion. De som förstår och de som inte förstår (Wellros, 1998).

Efter denna redogörelse för kulturbegreppets innebörd och hur kulturen påverkar oss i mötet med andra människor skall vi titta närmare på IM:s verksamhet och se vilken roll kultur och kulturmöten spelar där.

3. RESULTATREDOVISNING

3.1 IM:s verksamhet i Lund

IM, Individuell Människohjälp, är en partipolitiskt obunden svensk biståndsorganisation. Deras paroll "från människa till människa" vittnar om att IM:s arbete handlar om att skapa en relation till människorna de vill hjälpa. IM verkar i ett tjugotal länder runt om i världen där de försöker förbättra människors livsvillkor och stärka deras rättigheter genom stöd till utbildning, hälsa och försörjningsskapande projekt. IM verkar också lokalt i Sverige och här i Lund, där huvudkontoret ligger, finns flera olika verksamheter. Många av dessa verksamheter riktar sig till invandrare. Anledningen till att IM vänder sig till invandrare är att de upplever invandrare som en utsatt grupp i samhället där det finns ett behov av stöd och där IM tycker att de kan göra en insats. Genom samarbete i ett nätverk tillsammans med andra frivilligorganisationer t ex Röda korsets Internationella huset, kvinnocentrum, Komvux (Kommunal vuxenutbildning), Humanus, Öppna förskolan, informationsenheten inom socialtjänsten med flera, kan IM skapa sig en bild av de behov som finns. Det är sällan som invandrare själva formulerar behov som till exempel en önskan om att interagera med svenskar. Eventuellt vänder de sig till IM för att be om hjälp med praktiska saker som exempelvis bostad.

Begreppet invandrare är dock något som samordnaren för den frivilliga verksamheten i Lund anser måste användas med försiktighet. Det är mycket viktigt att ha en respektfull inställning till människorna de möter och vill stödja. Han menar att det är svårt att definiera vem som är invandrare utan det handlar snarare om hur människor själva upplever det.

En del av verksamheten bedrivs av professionella kuratorer, till exempel stöd i flyktingärenden, medan annan verksamhet bedrivs av frivilliga. Exempel på sådan verksamhet är läsläsningshjälp för ungdomar och vuxna invandrare, lägerverksamhet för invandrarungdomar på sommaren, internationella fester och Kafé Plattformen, som då det

fanns en flyktingförläggning i Lund fungerade som en mötesplats för invandrare och svenskar, men som idag mer riktar sig till människor som känner sig ensamma och inte har något att göra på dagarna. Den del av verksamheten vi här ska fokusera på är de grupper IM har där invandrare och svenskar träffas. Det är grupper som startats för att man inom IM märkt att det bland invandrare finns ett behov att träffa svenskar som inte tillgodoses i boendemiljön. En sådan grupp är IVIK-gruppen som startade i april i år (2002). IVIK-gruppen riktar sig till ungdomar som går en introduktionskurs för invandrare på Magleskolan. Tanken med gruppen är att de ska hitta på något kul en gång i veckan och att eleverna ska få möjlighet att umgås med svenska ungdomar. Det finns ytterligare två grupper; Social svenska och Faddergruppen som här kommer att beskrivas närmare.

Ett annat syfte från IM:s sida är också att ta tillvara på den kraft, det engagemang och den vilja att påverka samhället som finns hos många människor som hör av sig till IM och vill göra en insats. Vidare vill IM fungera som en annan aktör som tillskillnad från skola och kommun inte har någon myndighetsfunktion utan bara finns som stöd.

3.2 Gruppverksamheten

Från att ha presenterat en övergripande bild av IM:s verksamhet ska jag nu i en kort beskrivning redogöra för de grupper som sedan kommer att studeras närmare.

Social svenska

Det är tisdag. Klockan är elva och vi befinner oss på Plattformen som är IM:s samlingslokal på Spolegatan. En efter en droppar deltagarna in. De sätter sig ner i fåtöljerna kring soffbordet och börjar småprata. På ett annat bord står fika framdukat och deltagarna förser sig efterhand. Tillslut är det sex utländska kvinnor där och tre frivilliga från IM. De utländska kvinnorna kommer från Iran, Irak och Eritrea och verkar vara i medelåldern. De läser alla Svenska på Komvux eller Humanus i Lund. De frivilliga är lite yngre och studerar på universitetet. Den här gruppen vänder sig bara till kvinnor. För att gruppen ska kunna fungera som en mötesplats som är så trygg och avslappnad för kvinnorna som möjligt får inga män vara närvarande. Det finns inga krav på att delta varje gång och det ska vara möjligt att komma och gå som det passar. Detta gör att deltagarantalet kan variera från gång till gång.

Social svenska är tänkt att fungera som ett öppet forum där de utländska kvinnorna ska få möjlighet att öva sin svenska. Någon är ny och en del som verkar lite osäkra säger att de bara kommit dit för att lyssna och lära sig. De är lite tysta i början men snart deltar alla ändå i diskussionen. Det skrattas mycket men ibland blir samtalen allvarligare också. Alla möjliga ämnen kommer upp, alltifrån vardagliga saker till politik och livsåskådning. I synnerhet talas det om familjen och hur svårt det är att få bostad och arbete. Det är en öppen stämning och samtalet rör även personliga problem. Kvinnorna tar också upp saker de undrar om Sverige och frågar om hur svenskar ser på olika saker som exempelvis kvinnor och mäns olika roller. Svenskorna verkar också nyfikna på att höra vad invandrarkvinnorna tycker. När klockan börjar närma sig två bryter de flesta upp. En kvinna säger att hon redan längtar till nästa tisdag.

Social svenska startade i sin nuvarande form under hösten 2001. Tidigare hade gruppen bara varit riktad till kvinnor som var mammalediga från SFI (Svenska För Invandrare) för att de inte helt skulle bli utan språkträning under ledigheten och motverka isolering. Behovet av extra språkträning visade sig dock finnas hos fler kvinnor varpå verksamheten även inriktat sig på de kvinnor som läser svenska på Komvux och Humanus.

Faddergruppen

Det är söndag och klockan är fyra. Återigen befinner vi oss på Plattformen och nu är det Faddergruppen som träffas. Deltagarna sitter och småpratar med varandra och diskuterar vad de ska hitta på idag. Förra gången spelade de kubb. Planen för dagen var att de skulle spela boule i Stadsparken men vädret är dåligt så det får bli alfapet i stället. Den här gången har sju personer dykt upp. Alla är mellan 20 och 30 år. Det är två fransmän som är doktorander vid LTH (Lunds Tekniska Högskola), en fransyska som arbetar i bokhandel, en man från Irak som arbetar som läkare, en kvinna från Irak som läser på Komvux (som också deltagit i Social svenska) och två svenskor som läser på universitet. Stämningen är kamratlig och jag får intrycket av att det är ett gäng kompisar som träffas.

Faddergruppen startade i november 2001 utifrån den fadderverksamhet som tidigare fanns. Gruppen startade på förslag av faddrarna som tyckte att det var svårt att vara fadder ensam och menade att det var bättre att träffas i grupp än bara två och två. Syftet var, liksom i Social svenska, att ge invandrare en möjlighet att träffa svenskar och träna språket. Skillnaden är att

faddergruppen mer inriktar sig på aktiviteter. De går på Kulturen (ett museum i Lund), spelar spel, berättar om sina länder, lagar mat mm. Det handlar om att umgås och ha trevligt tillsammans. För att få deltagare till gruppen informerade faddrarna i SFI klasserna på Komvux och Humanus. I början kom det ganska många men de deltagare som hade lägst nivå i svenska kom bara ett par gånger. De som stannade var de deltagare som var mest utåtriktade och som redan hade god kontakt med andra svenskar medan de som ansågs vara i störst behov av en sådan här grupp slutade.

Nätverket

Den tidigare fadderverksamheten kallades Nätverket. Då parades faddrar och invandrare ihop två och två. Meningen var att de skulle umgås och att faddern skulle fungera som stöd och hjälp för invandraren. Jag träffade en svensk kvinna i 60 års åldern och en kurdisk kvinna i 30 års åldern som haft kontakt i ett och ett halvt år. De besöker varandra ibland, dricker kaffe, tittar på tv, lagar mat och gör andra saker tillsammans. De ser sig som goda vänner och verkar betyda mycket för varandra.

Faddrarna/ de frivilliga

De svenskar som deltar i grupperna som så kallade frivilliga eller faddrar är övervägande tjejer i 20-30 års åldern som studerar vid universitetet. Flera har ett intresse för solidaritet och internationella frågor och många är insatta i t ex invandrarfrågor. De engagerar sig i IM för att de vill göra en konkret insats lokalt. Det finns inget krav från IM:s sida att de ska delta varje gång. Frivilligsamordnaren berättar också att de är människor som ofta har stort engagemang på flera olika håll och inte bara inom IM. Han tror att engagemanget är viktigt för många, inte bara för att de söker kulturmöten, men även för att det ger en meningsfull tillvaro. Också många äldre engagerar sig som frivilliga inom IM i andra verksamheter.

3.3 Tankar och upplevelser kring kultur och kulturmöten

Efter denna beskrivning av gruppverksamheten och dess deltagare ska jag redogöra för de tankar kring kultur och kulturmöten som kommit fram i intervjuer med deltagarna. Jag kommer att presentera en gemensam sammanställning där jag i viss mån försöker lyfter fram

olika skillnader. Jag ska också beskriva och analysera den roll som kultur och kulturmöten spelar i de olika grupperna.

Kultur

Hur ser deltagarna på kultur och vad betyder det för dem? Någon säger att kultur är allt. Kultur kan betyda så mycket. Det handlar om en grupp människors sätt att vara. Kultur beskrivs som ett sammanhang, som har att göra med historia, politik, tradition, religion och relationer mellan människor. Miljön har också betydelse för hur kulturen ser ut. Samtidigt betonas likheter mellan människor. Egentligen är det inte mycket som skiljer människor åt. I grunden är vi ganska lika säger många och menar att det finns en grundläggande universell mänsklighet. Det diskuteras vad som är kulturellt bundet och vad som är allmänmänskligt. Det upplevs som svårt att skilja på. Någon drar slutsatsen att alla har samma känslor men sättet att uttrycka dem är annorlunda.

Kultur har också att göra med kunskap, hur människor ser saker på olika sätt och tänker olika. Vi är färgade av den kulturella kontext som vi växer upp i. En deltagare beskriver kulturen som ett par glasögon genom vilka vi uppfattar världen. Dessa kan visserligen slipas men kommer alltid att prägla det vi ser. Här kommer frågan upp huruvida kultur är något som finns i sig eller om det är något som betraktaren skapar.

Flera deltagare talar automatiskt om kultur med hänvisning till etnicitet. Samtidigt betonar andra att kultur inte behöver handla om etniska grupper utan att det snarare handlar om grupper som skapar ett sätt att vara. Vissa av deltagarna förknippar kultur med något som tillhör vissa samhällen, länder, religioner eller folkgrupper medan andra hellre knyter det till individen och menar att individen bygger sin egen kultur av flera olika kulturer. Kulturen är något som påverkar oss och vi påverkar kulturen. Utan människor skulle det inte finnas någon kultur. Anser de då att kultur och identitet är samma sak? De flesta menar att människan behöver känna tillhörighet till en kultur. Kulturen behövs för att bygga identiteten men det behöver inte vara tillhörighet till den nationella kulturen. Kulturen kan skilja sig inom ett land. En deltagare påpekar att nationell kultur minskar i betydelse i samband med globaliseringen. Det lokala blir istället allt viktigare och olika subgrupper bildas som har gemensamma intressen. Detta gör att det går att känna större tillhörighet med människor i andra delar av världen än med dem i det egna landet.

Analys

Liksom forskarnas definitioner av kultur skiljer sig åt ger deltagarna inte heller någon enhetlig bild. Kultur framstår här som något särdeles subjektivt. Detta kan ha sin förklaring i att de alla bär med sig skilda upplevelse. En paradox i sammanhanget är att hur begreppet kultur tolkas kan vara kulturellt bundet. Det går inte att uttyda antingen ett klart essentialistiskt eller konstruktivistiskt perspektiv hos deltagarna. Samtidigt som de ger en bild av kulturen som något föränderligt och dynamiskt framställs det också som mycket betydelsefullt och grundläggande. Kanske går inte kultur att antingen beskrivas som det ena eller andra. Deltagarnas utsagor bygger på deras upplevelser av kulturen. Kultur kan upplevas som något väldigt givet och naturligt samtidigt som den ständigt förändras. Likaledes betonar de kulturens betydelse för identiteten och vikten av att känna tillhörighet. Deltagarna har också sett att kultur är något som skiljer människor åt men har samtidigt erfärut på vilka sätt människor är lika. Detta kan jämföras med Herlitz definition av vad som är kulturellt bundet och vad som är allmänmänskligt. Att deltagarna kopplar samman kultur och etnicitet finner jag helt naturligt eftersom kultur här diskuteras i ett sammanhang där människor med olika etnicitet möts.

Kulturmöten och kulturkrockar

Jag får flera olika bilder av kulturmöten när jag intervjuar deltagarna. Ur en synvinkel handlar kulturmöte om nyfikenhet, att se att ens eget sätt att uppleva saker inte är det enda. Det är något som kan kännas som mycket berikande. Även om kulturer beskrivs på olika sätt blir det i mötet ofta tydligt att vi bär på samma känslor. Genom att möta andra människor från olika kulturer upplevs likheterna snarare än skillnaderna. Att kunna mötas handlar på sätt och vis om att smälta samman på vissa punkter och finna varandra säger en av de intervjuade. Detta framträder tydligt hos fadderparet som berättar hur de successivt funnit likheter hos varandra, till exempel när det gäller tro, lärt känna varandra och hur gränserna mellan dem suddats ut ju längre tiden gått. De har också lärt känna varandras familjer och vänner, haft roligt, men även delat sorg tillsammans. Sorg är något som de hanterar på olika sätt. De betonar att det är viktigt att vara öppen och anpassningsbar i sådana situationer och lägga sina fördomar åt sidan.

Kulturmöten kan också upplevas som något svårt. Då en människa flyttar till ett annat land och konfronteras med en annorlunda kultur märker hon att hon inte förstår och att den egna uppträdandemallen inte fungerar. Då ser individen att det finns en annan kultur än den egna och att saker fungerar annorlunda än vad man är van vid. För att klara sig måste människan då anpassa sig och kanske ändra på vissa beteenden.

Några deltagare menar att detta inte var något riktigt möte. Att bara för att en person flyttar till Sverige så behöver det inte ske ett kulturmöte. De upplever Sverige som ett fritt land där var och en kan tillämpa sin egen kultur även om det kan vara bra att anpassa sig lite grann. Ett kulturmöte är något som går djupare än så menar de. Det blir till exempel tydligt när två personer som kommer från olika kulturer gifter sig. Relationen mellan man och kvinna är speciell. Särskilt om de ska uppfostra barn tillsammans visar sig skillnader som inte går att urskilja till exempel på IM en gång i veckan. Där går det att behålla sin egen kultur.

Kulturkrock handlar om att inte se saker på samma sätt, då förväntningarna i olika situationer är annorlunda vad en person är van vid och den tvingas lära om saker. Det kan till exempel handla om att ta av sig skorna inomhus men det kan också handla om att en person kan ha svårt att acceptera att Sverige är vad en kvinna beskrev som ett öppet samhälle. Ofta går det inte att veta i förväg om mötet kommer att leda till en kulturkrock.

En av de svenska deltagarna berättar att det händer att hon upplever kulturkrockar ibland på ett sätt som hon inte har förväntat sig. Det handlar inte om olika vanor utan snarare upplever hon dem på ett personligt plan. Det händer att människor i gruppen gör kommentarer om henne eller har åsikter som kan kännas förödmjukande eller chockartade. Hon vet då inte hur hon ska reagera då det som hon upplever som en förolämpning troligen inte är det enligt deras kulturella bakgrund. Samtidigt är hon osäker på om det beror på kultur eller på individuella skillnader.

Alla var eniga om att det i stor utsträckning handlar om vilken inställning människor har. Det är lätt att möta en annan kultur med en positiv inställning men det är också lätt att det blir en kulturkrock. Det är skillnad på att vilja förklara sin kultur för någon och att pressa en annan människa till att dela den. Finns viljan att möta en annan människa är det lätt men det går inte tvinga någon till att tro på något eller att tänka på ett visst sätt. Det också beror på vad som är viktigt för en person. Det går att möta någon och konstatera att det finns skillnader och att

skillnaderna inte gör något utan upplevs som berikande, men vi kan också stöta på sådana skillnader som gör att vi hajar till då något skiljer sig på ett väldigt dramatiskt vis från vad vi förväntar oss. I grunden är det bra när människor blandas menar de flesta och att det finns positiva saker i alla kulturer som borde tas tillvara.

Analys

Att deltagarna har olika sätt att beskriva kulturmöten kan bero på att de talar om olika nivåer av kulturmöte. På ett ytligt plan sker det ett kulturmöte då en människa kommer till ett annat land, upptäcker skillnader och kanske måste anpassa sina vanor. Kanske sker också ett kulturmöte på en ytlig nivå i grupperna. Trots att deltagarna inte behöver ifrågasätta några väsentliga delar av sin kultur då de möts så sker ändå en form av utbyte.

Vad vissa menar är ett *riktigt* kulturmöte är enligt Wellros definition ett möte som berör kulturens djupstruktur och påverkar våra grundläggande värderingar. Ett exempel på ett kulturmöte på djupet är den relation som fadderparet utvecklat. De har funnit djupa gemensamma värderingar, som tro, som de delar. De finns också andra viktiga saker, som sorg, som de inte ger uttryck för på samma sätt men där de kan acceptera och respektera varandra.

Huruvida det går att acceptera och uppskatta olika kulturella skillnader beror på viken plats de har i vårt medvetande. Är de väldigt centrala för vårt tankesätt kan det vara mycket svårt att acceptera skillnaderna. Det gruppdeltagarna beskriver som dramatiska skillnader som gör att de reagerar starkt på något kan vara saker som berör de centrala värderingarna. Perifera värderingar, som inte har samma betydelse för vår existens, kan lättare ifrågasättas vilket både kan vara både positivt och berikande vilket deltagarna också upplever.

Det som en deltagare beskriver som uppträdandemallen kan jämföras med vad Herlitz kallar för tyst grammatik. Det är när en person inte kan tyda den tysta grammatiken som problem kan uppstå i kulturmötet. Här stämmer deltagarnas beskrivningar i stort sett överens med vad som sägs i litteraturen. En skillnad är att det som deltagarna kallat *kulturkrock* motsvaras där av ordet *kulturchock*.

Vikten av inställningen till andra kulturer betonas av deltagarna. Öppenhet och respekt är något som de anser är grundläggande. Detta knyter an till det kulturrelativistiska sysättet. Kortfattat kan sägas att kulturmöte är när människor finner likheterna hos varandra, eller när de ser och accepterar olikheter medan kulturkrock inträffar när det inte går att acceptera olikheterna. Etnocentrismens betydelse kommer jag att gå närmare i på i följande avsnitt.

Kulturens och kulturmötets roll i grupperna

I Social svenska är det få av invandrarkvinnorna som tycker att gruppen handlar om kulturmöten. Språket är istället det centrala. De kommer för att träna sig tala svenska och de menar att de måste lära sig språket innan de kan förstå så mycket av den svenska kulturen. Att lära sig språket tar tid. De har mycket lite kontakt med svenska människor vilket de upplever som ett problem. Alla invandrarkvinnorna uppger att förutom undervisningen på SFI är detta det enda tillfälle de kunde träffa svenskar och öva språket. De säger att undervisningen på SFI inte räcker till men på IM finns det tid att prata och där finns trevliga människor som lyssnar. Där de bor träffar de inga svenskar. De tycker också att det är viktigt att lära sig om Sverige också för det är det land där de kommer att leva i framtiden. Samtidigt måste det understrykas att det finns kulturella skillnader mellan invandrarkvinnorna. Även om flera av kvinnorna kommer från Irak menar de att det är stor skillnad från vilken del av Irak de kommer och om de är från staden eller landsbygden. Denna skillnad märktes tydligt då Palestinafrågan började diskuteras i gruppen.

Hos de svenska deltagarna finns ett stort intresse av att lära sig om andra länder. De upplever det som roligt och berikande. De tycker om att få ifrågasätta sitt eget sätt att se på olika saker och att sätta sig in i hur andra människor tänker. En deltagare berättar att även om hon inte känner att hon har en särskilt svensk identitet i vanliga fall blir detta tydligt i gruppen. Det tror hon främst beror på språket. En annan skillnad mellan de svenska deltagarna och invandrarkvinnorna är att invandrarna som har kommit hit till Sverige lever i en form av ständigt kulturmöte och ser inte det som något speciellt för gruppen men de svenska deltagarna kommer just för att de tycker att det är spännande att träffa människor från andra kulturer.

I Faddergruppen spelade kulturskillnader en relativt stor roll i början. De talade mycket om kultur och bland annat såg de ett luciatåg tillsammans. De drack glögg eftersom det är något

som dricks vid juletid i Sverige men var tvungna att tänka på att inte ha glögg med alkohol eftersom vissa deltagare var muslimer. I början var det också fler som hade svårt med språket. De personer som skilde sig mest från övriga deltagare slutade ganska snart. Deltagarna upplevde också en viss uppdelning i början. Detta trodde de emellertid i mindre utsträckning berodde på språket eller kulturskillnader och mer på att vissa av deltagarna kände varandra sen tidigare. Där fanns också känslan av att det var ett konstruerat möte och upplevde en brist på samtalsämnen. Innan deltagarna hade lärt känna varandra var det lite svårt att veta vad de skulle tala om.

Nu menar de att de alla är ganska lika. De beskriver sig som öppna människor och flera har det gemensamt att de studerar eller har studerat på universitet. De skillnader som finns ligger snarare på individnivå. När de träffas känns det mest som att träffa sina kompisar och alla bidrar med sina egna erfarenheter. Att skillnader fått en allt mindre betydelse tror de också beror på att de har mycket aktiviteter där alla kan delta. De flesta deltagarna berättar att de är där för att träffa människor och utbyta tankar och funderingar.

Att en del av deltagarna slutat är något som särskilt faddrarna upplever som ett problem. De undrar varför vissa slutar och hur de kan nå ut till människor från andra kulturer på ett bättre sätt. De är rädda att de kanske i alltför stor utsträckning utgår ifrån sig själva och ett svenskt perspektiv när de vänder sig till människor. Vilket som vore det bästa sättet är dock inte lätt att veta och de menar att de helt enkelt måste prova sig fram.

Analys

IM:s verksamhet riktar sig till invandrare för att de ska kunna träna språket och få hjälp att integreras i det svenska samhället. Redan här görs en åtskillnad mellan svenskar och invandrare. Det svenska sätts samtidigt upp, inte som ideal, men som något att förhålla sig till och som gör att den svenska kulturen hamnar i centrum. Samtidigt finns det en rädsla bland faddrarna att de har en alltför svensk attityd vilket kanske skrämmer bort vissa invandrare. Handlar detta då om etnocentrism? Utifrån hur jag tidigare definierat etnocentrism kan det tolkas så. Samtidigt betonar flera av de svenska deltagarna vikten av ett kulturrelativistiskt synsätt och tycker att det är roligt att få utmana sina egna tankemönster. Att det blir en betoning på svensk kultur och det svenska kommer i fokus är kanske inte så konstigt eftersom de lever i Sverige och det är vad som präglar både svenskarnas och invandrarnas vardag. IM:s

inriktning på invandrare beror snarare på att det är en utsatt grupp i samhället som behöver hjälp och stöd än att de har en annan kulturell bakgrund.

Här aktualiseras frågan om etnocentrismen påverkar verksamheten i grupperna. Uppstår det någon uppdelning mellan svenskar och invandrare på grund av de kulturella skillnaderna? Inom Social svenska kan en åtskillnad urskiljas men denna beror snarare på språk än kulturskillnader. Denna divergens fanns också i början inom Faddergruppen. Språkets inneslutande och uteslutande funktion blir här tydlig. Förmågan att kommunicera påverkar också förståelsen mellan människor. Språket ger ett överläge och en uppdelning mellan *vi som kan svenska* och *de som inte kan*. Även om svenskheten egentligen inte spelar så stor roll för de svenska deltagarna blir det tydligt i gruppen att de är svenskar eftersom det är de några av de få svenskar som invandrarkvinnorna träffar. Att det blir en uppdelning kan även bero på att invandrarkvinnorna som kommer till gruppen har liknande förutsättningar. De har nyligen kommit till Sverige, de läser på SFI tillsammans och möter alla en tillvaro som är relativt ny för dem. I Faddergruppen betonas istället gemenskapen. När de språkliga hindren inte längre är så tydliga är de måna att lyfta fram på vilka plan de är lika. Ingen av deltagarna vill påstå att det finns några större skillnader. Det är också svårt att utläsa några tydliga roller i gruppen. Tillsammans verkar de ha skapat en vi-grupp.

Genom att ta fram och belysa skillnader mellan invandrare och svenskar har jag själv bidragit till en viss polarisering. Jag har emellertid försökt att göra det på ett neutralt och objektiva sätt utan att sätta den ena gruppen framför den andra. Huruvida detta är möjligt är svårt att avgöra eftersom även jag är präglad av den kulturella kontext jag är uppfostrad och lever i.

3.4 Slutdiskussion

Syftet med den här uppsatsen var att undersöka innebörden i begreppen kultur och kulturmöte genom att studera IM:s verksamhet för invandrare i Lund ur ett kulturmötesperspektiv. Jag har i den här uppsatsen främst framhållit kultur ur ett dynamiskt perspektiv. Kultur har beskrivits som något föränderligt som, även om den kan förklaras som en social konstruktion, har betydelse för människors självbild och känsla av tillhörighet. Vidare har jag belyst hur kulturmöten kan upplevas på olika nivåer och hur detta kan leda till missförstånd och

förvirring då personerna har olika referensramar, men också att det kan innebära en djupare förståelse av ens eget synsätt och värderingar.

En slutsats som gjorts är att gruppernas fokus inte låg på kultur utan snarare på språkträning och mötet människor emellan. Detta finner jag särskilt viktigt att poängtera eftersom enligt min mening handlar kulturmöten om att möta en människa som både är lik och olik en själv. Det handlar om att försöka finna likheterna och förstå och acceptera skillnaderna. Detta är inte något som är specifikt för kulturmöten utan det gäller i alla möten med människor. Huruvida skillnaderna beror på kultur, klass, kön eller något annat tror jag egentligen inte spelar någon roll. Huvudsaken är hur de hanteras. För att verkligen kunna möta en annan människa måste vi vara öppna, sätta oss in i den andres föreställningsvärld och våga ifrågasätta våra egna värderingar.

Jag har i uppsatsen inte diskuterat kulturmöten i relation till socialt arbete. Jag tror emellertid att det är angeläget att inom socialt arbete diskutera begreppen kultur och kulturmöten. Kulturmöten är något som ständigt förekommer i arbetet med människor och det är därför betydelsefullt att ha en klar uppfattning av vad det innebär annars är det lätt att ge det ett förklaringsvärde det kanske inte besitter. Sällan framhävs de positiva effekterna av kulturmöten men med en större medvetenhet skulle de inneboende möjligheterna till utveckling som mötet rymmer kunna tas tillvara på ett bättre sätt. Samtidigt vill jag ifrågasätta varför kulturella skillnader egentligen betonas. Finns det inte en risk att vi på så vis bidrar till en ökad polarisering mellan vi och dem? Kultur har visserligen stor betydelse för människor och deras känsla av sammanhang och tillhörighet, men vilken betydelse har det för socialt arbete? Å ena sidan kan kunskaper om kulturella olikheter underlätta arbetet och öka förståelsen men å andra sidan kan en fokusering också leda till att människor placeras in i olika fack utan att hänsyn tas till dem som individer. Frågan är också om hänsyn verkligen tas när det gäller kulturella skillnader. Med tanke på vad jag här skrivit om kulturens yt- och djupstruktur menar jag att olikheter som upplevs som perifera värderingar kan lättare accepteras, men hur stor hänsyn tas egentligen till mer grundläggande värderingar som till exempel när det gäller barnuppfostran? Ska begreppen kunna användas på ett bra sätt måste klarhet finnas i vad de handlar om.

4. KÄLLFÖRTECKNING

4.1 Referenser

Ehn, Billy och Löfgren, Orvar (1996) *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetskap* Falun: Scand Book AB

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Herlitz, Gillis (1999) *Kulturgrammatik, Hur du ökar din förmåga att umgås med människor från andra kulturer*. Jönköping: Uppsala Publishing House AB.

Knudsen, Anne och Wilken Lisanne (1997) *Kulturella Världar – kultur och kulturkonflikter i Europa*. Lund: Tiedlund förlag.

Soydan, Haluk (1999) *Socialt arbete med etniska minoriteter. En litteraturöversikt*. Stockholm: Liber AB

Wellros (1998) *Språk, kultur och social identitet* Lund: Studentlitteratur

Ahmadi, Nader (1998) ”Om jaguppfattningens betydelse för tolkningen av sociala roller” i Ahmadi, N. Red: *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber AB,

Ahmadi, Nader (2000) ”Kulturell identitet i gungning” i Allwood, C. M., Franzén, E. C. red.: *Tvärkulturella möten. Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Finland (?) Bokförlaget Natur och Kultur.

Allwood, Carl Martin (2000) ”Kulturell och social påverkan” i Allwood, C. M., Franzén, E. C. red.: *Tvärkulturella möten. Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Finland: Bokförlaget Natur och Kultur.

Bjurström, Erling (1998) ”Ungdomskultur som kamp om etnisk identitet” i Ahmadi, N. Red: *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber AB,

Ehn, Billy (1993) ”Etnicitet: symbolisk konstruktion av gemenskap” i Ehn, B. red: *Kultur och erfarenhet. Aktuella teman i svensk etnologi*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Giddens, Anthony (1993/1994) ”Sociologi.Del 1” i Johansson, Tomas och Miegel, Fredrik (1999) *Kultursociologi*. Lund: Studentlitteratur

Johansson, Rune (2000) ”Gemenskapens grunder. Etnicitet som konstruktion och process” i Olsson, E. Red: *Etnicitetens gränser och mångfald*. Bjärum: Carlssons Bokförlag.

Sjögren, Annick (1998) ”Kulturens roll i identitetsbyggandet” i Ahmadi, N. Red: *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber AB.

Ålund Aleksandra "Etnicitetens mångfald och mångfaldens etniciteter. Kön, klass identitet och ras" i Olsson, E. Red: *Etnicitetens gränser och mångfald*. Bjärum: Carlssons Bokförlag.

Sernhede Ove (2000) Föreställda gemenskaper och nya etniciteter. *Nordiskt socialt arbete*, Nr 1: 2000, 2-10.

SOU (1996a: 55) *Sverige, framtiden och mångfalden*. Slutbetänkande från Invandrarpolitiska kommittén, Arbetsmarknadsdepartementet, Stockholm: Nordstedts tryckeri AB.

4.2 Övriga källor

Verksamhetsberättelse för Individuell Människohjälp 2001

Informationsfolder om Individuell Människohjälp: Från människa till människa

Informationsblad om Individuell Människohjälp: Volontär och frivillig. Lund och Malmö.

Bilaga 1**Intervjumall**

Ålder

Nationalitet

Bakgrund

Sysselsättning

Form av engagemang inom IM

Upplevelse av IM:s verksamhet

Syn på kultur

Syn på kulturmöten

Bilaga 2**Observationsmall**

Deltagare

Aktivitet

Samtalsämnen

Roller

Stämning/ atmosfär